

Gümnaasiumi ainekavad

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“

Ainevaldkonna kohustuslikud kursused:

Eesti keele kohustuslikud kursused on:

„Keel ja ühiskond“,

„Meedia ja mõjutamine“,

„Teksti keel ja stiil“,

„Praktiline eesti keel I“,

„Praktiline eesti keel II“ ja

„Praktiline eesti keel III“.

Eesti õppekeelega kooli kohustuslikud kirjanduskursused on:

„Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“,

„Kirjandus antiigist 19. sajandini“,

„Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“,

„20. sajandi kirjandus“ ning

„Uuem kirjandus“.

Valikkursused on:

„Kõne ja väitlus“

„Draama ja teater“

Eesti keel

I kursus „Keel ja ühiskond“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Keele ülesanded: infovahetus, suhteloome, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine. Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid). Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamine tekstis. Kunst ja keel.

Eesti keele eripära: häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, sõnamoodustus.

Eesti keel ja teised keeled. Eesti keel soome-ugri keelena. Euroopa ja maailma keeled. Keelekontaktid teiste keeltega. Keele varieerumine ning muutumine.

Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre. Kirjakeele norm. Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ja sotsiaalrühmade erikeeled. Släng. Aktsent.

Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika. Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel, ilukirjandus, tõlkekultuur. Eesti keele staatus ja tulevik.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- 1) mõistab ja oskab analüüsida keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas;
- 2) mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 3) tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 4) oskab nimetada ajastuomaseid keelenähtusi.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Loovtöö koostamine; oma arvamuse avaldamine ja põhjendamine
Enesemääratluspädevus	Loovülesanne
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Suulise ja kirjaliku keele normide kasutamine erinevas suhtlusolukorras
Suhtluspädevus	Rühmatöös osalemine
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Graafilise info (skeemid, graafikud, tabelid, joonised) lugemine, analüüsimine ja korrektseks tekstiks vormistamine

Kultuuri- ja väärtuspädevus	Essee kirjutamine
-----------------------------	-------------------

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Korrektne väljendumine, arutlemine, erinevates olukordades suhtlemine; kõne- keele ja kirjakeele normide ning etiketi kasutamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Vastavasisuliste tekstide lugemine ja kriitiline analüüsimine
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Oma seisukohtade argumenteeritult ja korrektselt esitamine
Teabekeskkond	Erinevate keelealaste käsiraamatute tundmine ja kasutamine
Tehnoloogia ja innovatsioon	Arvuti abil vajaliku info leidmine; kirjaliku töö vormistamisel arvutitööluse ja keelekorrektori kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Arutlus emakeele väärtustamisest

II kursus „Praktiline eesti keel I“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad:

- 1) kursusega „Keel ja ühiskond“ seostuvad teemad;
- 2) kirjanduskursustega seostuvad teemad;
- 3) õppekava läbivad teemad.

Kõnelemine. Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon.

Kirjutamine. Tarbetekstid: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri. Arvamustekstid. Arvamustekstide ülesehituse põhimõtted. Arvamustekstide koostamine ühiskonna- ja õpilaselu teemadel ning alusteksti põhjal. Kokkuvõtte koostamine.

Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine. Seotud ja sidumata tekstide (nimestikud, graafikud, tabelid jm) mõistmine. Info otsing erinevatest allikatest.

Süsteemaatiline sõnavaraarendus (nt harvem sõnavara, sõnamoodustus, sõnavara täiendamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine. Teksti suhtlusläheduse ja eesmärgi mõistmine eri toiminguis, suhtluspartneri mõistmine dialoogis. Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- 1) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 2) koostab levinumaid tarbetekste;
- 3) oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;
- 4) tunneb põhilisi infootsingu (sh elektroonilisi) võimalusi ning oskab kasutada neis leiduvat infot oma tekstides;
- 5) võtab kuuldut ja loetut kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- 6) järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Tarbetekstide koostamine ja elektrooniliste sõnastike ning sõnaraamatute kasutamine; loomingulise töö koostamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Paaristöö - keelevariantide tähenduse mõistmine; arvamustekstis oma seisukohtade argumenteeritud ja korrektne esitamine

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Sidumata tekstide (tabelid, graafikud jm) kasutamine ja analüüsimine ning saadud info põhjal arvamusteksti kirjutamine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Rühmatöö - emakeele eripära, arengulugu ja kasutusvaldkonnad ning teised vaimsed väärtused
Suhtluspädevus	Arutluse kirjutamine
Enesemääramispädevus	Eneseanalüüsi kirjutamine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri tüüpi olukordades veenev suhtlemine, oma seisukohtade korrektne ja argumenteeritud esitamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Vastavasisuliste tekstide lugemine ja analüüsimine
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Oma arvamuse kujundamine ja veenvalt sõnastamine
Teabekeskkond	Elektroonilisest ja paberil tekstist vajaliku teabe leidmine; referaadi ja arvamusteksti koostamine
Tehnoloogia ja innovatsioon	Tööde vormistamiseks arvuti kasutamine; teksti vormistamisel arvutitötluse ja keelekorrektori kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Korrektse suhtlemise eetika tundmine ja eri olukordades asjakohaselt väljendumine

III kursus „Meedia ja mõjutamine“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Kommunikatsioon. Lihtsaim kommunikatsioonimudel, kommunikatsiooni toimumise tingimused. Infoühiskond, demokraatliku infoühiskonna iseloomulikud jooned. Lühiülevaade meedia ajaloost. Meediakanalid. Muutused uue meedia ajastul, sotsiaalmeedia.

Tekstiliigid. Tekst ja kontekst. Meediateksti vastuvõtu eripära. Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus.

Meedia kui diskursuse kujundaja. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Demagoogia- ja manipulatsioonivõtted; keeleline manipulatsioon. Meediaeetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetilise ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, infoallikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ning argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.

Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ning tähelepanu äratamise võtted. Reklaami varjatud sõnum. Reklaam ja seadused. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- 1) valdab ettekujutust lihtsamast kommunikatsioonimudelitest ning meedia rollist infoühiskonnas;
- 2) tunneb meediakanaleid ja -žanre, nende tunnuseid ning meediateksti vastuvõtu eripära;
- 3) analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;
- 4) oskab sõnastada teksti sõnumit, leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele ning tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;
- 5) eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;
- 6) tunneb meediatekstis ära argumendid ning põhilised verbaalsed ja visuaalsed mõjutamisvõtted;
- 7) analüüsib kriitiliselt reklaami ning mõistab reklaami varjatud sõnumit.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Visuaalse info lugemine ja analüüsimine.

	Tehnoloogiliste vahendite kasutamine tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Erinevate meediatekstide analüüsimine, kriitiline hindamine, järelduste tegemine, mõjutusvõtete leidmine meediatekstist, oma seisukohtade esitamine kuuldu ja loetu kohta. Näidete toomine sotsiaalmeedia mõjust inimesele. Paaris- ja rühmatöös osalemine.
Enesemääratluspädevus	Eneseanalüüsi kirjutamine.
Õpipädevus	Kuulamis- ja lugemisoskuse arendamine, fakti ja arvamuse eristamine, eri allikatest teabe otsimine ning olulisest ebaolulise eristamine. Oma arvamuse sõnastamine ja esitamine.
Suhtluspädevus	Oma seisukohtade esitamine ja põhjendamine, teiste arvamusega arvestamine.

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Rühmatöös osalemine. Eneseanalüüsi kirjutamine.
Teabekeskkond	Info otsimine, analüüsimine ja kriitiline hindamine, erinevate teabekeskkondade kasutamine, reklaami ja meediateksti analüüsimine ja mõjutusvõtete otsimine/leidmine, oma seisukohtade esitamine kuuldu ja loetu kohta. Oma meediakasutuse kriitiline hindamine ja kujundamine.
Tehnoloogia ja innovatsioon	IKT kasutamine kursuse jooksul info otsimiseks, tekstide leidmiseks ning tööde koostamiseks ja esitluste tegemiseks. Raadiosaadete kuulamine, telesaadete vaatamine.
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Meedieetika tundmaõppimine. Oma seisukoha eetiline sõnastamine.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Erinevate meedias esitatud ühiskondlike teemade üle arutlemine ning probleemidele lahenduste pakkumine.

IV kursus „Praktiline eesti keel II“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad

1. Kursusega „Meedia ja mõjutamine“ seostuvad teemad.
2. Kirjanduskursustega haakuvad teemad.
3. Õppekava läbivad teemad.

Kõnelemine

Suuline suhtlus olukorrast ja vestluspartnerist lähtuvalt.

Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ning veenmine ja mõjutamine.

Kirjutamine

Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo, tegevuskava.

Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine.

Ajakirjanduslike tekstide koostamine: arvamyslugu, retsensioon, pressiteade.

Veebitekstide koostamine.

Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine

Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, audiovisuaalse, hüpertextilise) tähenduse mõistmine.

Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine.

Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal paindlike elektrooniliste otsingustrateegiate kasutamine.

Süsteemaatiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine

Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulises tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- 1) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti;
- 2) suudab jälgida suulist mõttearendust ning esitada ettekandjale küsimusi;
- 3) oskab analüüsida meediatekste ning teha eri allikaist pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtet;
- 4) oskab kirjutada arvamslugu ja retsensiooni, vältides plagiaati;
- 5) järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Mitme allika põhjal kokkuvõtte tegemine. Tarbetekstide koostamine.
Enesemääratluspädevus	Arvamusloo kirjutamine. Tekstide üle arutlemine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Eri liiki meediatekstide kriitiline analüüsimine. Veenmise ja mõjutamise leidmine erinevatest meediatekstidest. Oma tunnete, mõtete ja hinnangute edasi andmine ja põhjendamine. Retsensiooni kirjutamine. Ümarlauas osalemine ja selle põhjal memo koostamine.
Suhtluspädevus	Rühmas oma arvamuse avaldamine ja põhjendamine, paaristöös osalemine.
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiliste vahendite kasutamine tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel. Visuaalse info lugemine.
Ettevõtlikkuspädevus	Meediatekstidest lähtuvate probleemide arutelu, oma seisukoha esitamine ning probleemile võimalike lahenduste leidmine. Tegevuskava koostamine.
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Eesti kirjakeele korrektne kasutamine.

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Korrektne, veenev suhtlemine erinevates olukordades ning erinevate partneritega. Juhendi, koosoleku memo ja tegevuskava koostamine.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Erinevate alusmaterjalide kriitiliselt analüüsimine, oma argumenteeritud seisukoha esitamine. Probleemidele lahenduste leidmine.
Teabekeskond	Erinevatest allikatest vajaliku teabe leidmine. Ajakirjandulike ja loovtekstide koostamine, kokkuvõtte tegemine.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Vajalike materjalide leidmiseks ja kirjalike tööde vormistamiseks arvuti kasutamine.
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Meediatekstide kriitiline analüüsimine. Oma seisukohtade eetiline sõnastamine.

V kursus „Teksti keel ja stiil“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Keele erinevad kasutusvaldkonnad (argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel). Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Tekstiliigid. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused.

Stiil ja stilistika. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil ning teadusstiil. Stiilivärving, stiiliviga; keele kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead. Ilukirjandusstiil ja poetika.

Eesti sõnavara; tähendus ja stiilijooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus.

Tekstide võrdlev analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil). Võrgusuhtluse keelevelikud.

Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti aineestik, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev kirjutamine. Oma teksti toimetamine.

Teadustekst. Uurimiseesmärgi ja hüpoteesi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimise ja tsiteerimise eesmärgid. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine. Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;
- 2) koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; uurimistöö);
- 3) seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;
- 4) tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.
- 5) oskab toimetada oma teksti.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Oma arvamuse sõnastamine ja esitamine
Enesemääratluspädevus	Loovülesande lahendamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjand - ajaloosündmuste ja ühiskonna arengu mõistmise üle arutlemiseks
Suhtluspädevus	Oma seisukohtade esitamine ja põhjendamine, teiste arvamusega arvestamine
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Loodusalaste tekstide lugemine; loodusluule lugemine, esitamine, analüüsimine ja arvustamine
Ettevõtlikkuspädevus	Erinevate vastavasisuliste tekstide üle arutlemine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskuse omandamine; korrektse suulise ja kirjaliku väljendusoskuse omandamine, arutlus- ja suhtlusoskuse omandamine, oma arvamuse kujundamine ja väljendamine; koostöö tegemine ning probleemide lahendamine; loomevõimete arendamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Arengusuundumuste toetamine teemakohaste tekstidega; tekstide valimine ja analüüs, neis tõstatatud probleemide üle arutlemine suulises ja kirjalikus kõnes
Tehnoloogia ja innovatsioon	Tehnoloogia ja innovatsiooniteemaliste tekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ning nende põhjal kirjutamine
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Ilukirjanduslike ning kultuuriteemaliste teabetekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ja kirjandi kirjutamine

VI kursus „Praktiline eesti keel III“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad:

- 1) kursusega „Teksti keel ja stiil“ seostuvad teemad;
- 2) kirjanduskursustega haakuvad teemad;

3) õppekava läbivad teemad.

Kõnelemine. Keeleline väljendusrikkus mõtteid, tundeid ja hinnanguid väljendades. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks suulises esinemises ja väitluses.

Kirjutamine. Arutleva artikli kirjutamine eri tüüpi (tekstiliste, pildiliste, audiovisuaalsete; lineaarsete, mittelineaarsete, hüpertekstiliste) alustekstide põhjal. Tarbetekstide (projekti ja kandidaadi põhjenduse, tegevusaruande) koostamine. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine. Keeruka struktuuriga ja eri modaalsusega tekstide mõistmine. Keeruka kujundliku väljenduse mõistmine. Süstemaatiline sõnavaraarendus (akadeemilisele ja haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, ilukirjanduskeele kõrgstiilse sõnavara ning käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine). Teabeotsingu oskuste tõhustamine.

Kuulamine. Keeruka struktuuriga suulise teksti konspekterimine. Väitluse juhtimine ning seal esile tõusnud argumentidest kokkuvõtte tegemine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) oskab edasi anda tähendusvarjundeid, tajub keelendite konnotatiivseid tähendusi ning mõistab vihjelist keelekasutust;
- 2) oskab veenvalt ja selgelt argumenteerida ning kaitsta oma seisukohti;
- 3) oskab konspekterida suulist esitust;
- 4) oskab edastada eri allikatest saadud infot ja arutluskäike ning siduda neid oma hinnangute ja seisukohtadega;
- 5) oskab koostada tarbetekste;
- 6) tunneb teadustiili tunnuseid ning koostab eakohast teadusteksti, vältides plagiaati;
- 7) kasutab elektroonilisi teabeotsinguid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;
- 8) valdab eesti kirjakeelt.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Keeleoskuse omandamine; teksti mõistmise ja tekstiloome arendamine

Enesemääratluspädevus	Kirjandi kirjutamine
Suhtluspädevus	Suulise ja kirjaliku suhtluse arendamine
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Loodusalaste tekstide lugemine; loodusluule lugemine, analüüsimine ja arvustamine; looduse kui esteetiliste elamuste allika mõistmise üle arvamuse avaldamine
Ettevõtlikkuspädevus	Loovtöö keeleküsimumuste üle seisukoha võtmiseks ja lahenduste otsimiseks
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Rühmatöö kõlbeliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute, tõekspidamiste ning suhtumise kujundamiseks teiste rahvaste kultuuripärandisse

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri liiki tekstide lugemine, tõlgendamine ja koostamine; korrektse suulise ja kirjaliku väljendusoskuse omandamine; arutlus- ja suhtlusoskuse omandamine; oma arvamuse kujundamine ja väljendamine; koostöö tegemine ning probleemide lahendamine; loomevõimete arendamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervise ja ohutus	Arengusuundumuste toetamine teemakohaste tekstidega; tekstide valimine ja analüüs, neis tõstatatud probleemide üle arutlemine suulises ja kirjalikus kõnes
Teabe keskkond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Ilukirjanduslike ning kultuuriteemaliste teabetekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ning nende põhjal kirjutamine

Kirjandus

I kursus „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Autorikeskne vaatenurk kirjandusele. Autori ja teose seosed, elu- ja loominguloolisus. Autori maailmavaade, selle kujunemine konkreetseis ühiskondlikes oludes ja avaldumine tema teostes. Autori koht ajastus, rahvuskirjanduses. Kirjandus kui kirjaniku elu ja keskkonna peegeldus. Omaelulooline kirjutamise.

Lugejakeskne vaatenurk kirjandusele. Kirjandusteose ja lugeja suhe. Lugejaoskused. Tegelik lugeja: tema isiklik elukogemus, põlvkondlik või sotsiaal-kultuuriline kuuluvus. Tekstisisesed lüngad ja lugeja kujutlusvõime. Lugeja ootused. Lugemismuljed. Lugemisnauding. Lemmikraamat. Lugeja mõjutamine: stereotüübid, argumentatsioon, arhetüübid, koomika.

Tekstikeskne vaatenurk kirjandusele. Proosateksti analüüs ja tõlgendamine.

Sõnakunstiteose sisu ja vormivõtted. Narratiiv, jutustamine ja kirjandusteose vaatepunkt. Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog, teadvuse vool.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne aspekt. Karakter ja tüüp. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning teda ümbritseva maailmaga. Lugu ja tekst. Süžee ja faabula. Teema, detail, motiiv, sümbol. Moto. Teose miljöö, aja- ning ruumikujutus.

Teos kui struktuurne tervik. Kirjandusteose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik (küsimused) ja ideestik (vastused). Põhiidee. Teose stiil. Alltekst kui varjatud tähenduskiht. Allusioon. Paroodia ja travestia.

Tekstikeskne vaatenurk kirjandusele. Luuleteksti analüüs ja tõlgendamine. Lüürika olemus.

Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde või mõtte väljendus, mina avamine. Lüürilise mina vaatepunkt. Lüüriline eneseväljendus ja lüüriline kirjeldus. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm (väljendus). Stroof. Refraän. Luuletus kui vormisidusalt väljendatud mõte. Temaatiline ühtsus ja kontrastipõhimõte.

Luulekeele kujundlikkus. Luule musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ja riim (alg- ja lõppriim). Keeleluule. Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Piltluule, anagramm. Koomiline stiil luules.

Käsitletavad mõisted: allegooria, alltekst, allusioon, anagramm, autobiograafia, eepika, ellips, epiteet, faabula, grotesk, iroonia, isikustamine, kalambuur, keeleluule, kõlasümboolika, luule, lüürika, lüüriline mina, memuaarid, metafoor, metonüümia, miljöö, motiiv, moto, narratiiv,

omaeluloolisus, paroodia, piltluule, proosa, päevik, refrään, reisikiri, retooriline küsimus, riim, rütm, sarkasm, siire, sisemonoloog, stroof, sümbol, süžee, teema, travestia, vaatepunkt, võrdlus, värsimõõt.

Käsitletavad autorid:

Erich Maria Remarque, Jerome David Salinger, Anton Tšehhov, Victor Hugo, Mehis Heinsaar, Andrus Kivirähk, Mats Traat, Friedebert Tuglas, Ernst Enno, Ilmar Laaban, Juhan Liiv, Viivi Luik, Paul-Eerik Rummo, Hando Runnel, Marie Under, Contra, Karl Ristikivi, Kalju Kruusa

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) on tutvunud vähemalt kolme kirjaniku loomingulooga, mõistab nende loomingu tähtsust kultuuri- ja kirjandusloos ning iseloomustab autorite stiili;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeletolu ning sõnastab mõtte;
- 4) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle eesti ja välisautoritelt ning ühe eesti autori luulekogu.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Keeleoskuse omandamine; avara mõistmise ja kasutusoskuse omandamine; teksti mõistmise ja tekstiloome arendamine; suulise ja kirjaliku suhtluse arendamine
Enesemääratluspädevus	Tekstide üle arutlemisega õpilase minapildi kujunemise toetamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjandusteoste lugemine ja analüüsimine; ajaloosündmuste ja arengu alaste tekstide lugemine ja analüüsimine
Suhtluspädevus	Loetud teoste üle arutlemine

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiaalaste tekstide lugemine; analüüsimine ja arvustamine
Ettevõtlikkuspädevus	Tekstide ja igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide üle arutlemine, seisukohavõtt ja lahenduste otsimine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Loomingu väärtustamine, kirjandusteoste lugemine oma ilumeele kujundamiseks ning kunstilise kujundi kui kunstiainete üldmõiste tunnetamiseks

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskuse omandamine; korrektse suulise ja kirjaliku väljendusoskuse omandamine; arutlus- ja suhtlusoskuse omandamine; oma arvamuse kujundamine ja väljendamine; koostöö tegemine ning probleemide lahendamine; loomevõimete arendamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Arengusuundumuste toetamine teemakohaste tekstidega; tekstide valimine ja analüüs, neis tõstatatud probleemide üle arutlemine suulises ja kirjalikus kõnes
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Ilukirjanduslike ning kultuuriteemaliste teabetekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ning nende põhjal kirjutamine

II kursus „Kirjandus antiigist 19.sajandini“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Temaatika. Kultuuri mõiste. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. Kirja ja kirjanduse sünn. Vanakreeka müüdid.

Antiikkirjandus (Homeros, Sophokles). Kirjanduse põhiliikide ja žanride teke. Piibel kui kirjanduse alustekst.

Keskaja kirjandus (saaga, kangelasepos, rüütliromaan, keskaegne luule ja draama).

Renessansikirjandus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare, Miguel de Cervantes). Barokk-kirjandus (Pedro Calderón).

Klassitsistlik kirjandus (Molière). Valgustuskirjandus (Daniel Defoe ja Jonathan Swift, Voltaire, Johann Wolfgang Goethe).

Romantism (Aleksandr Puškin; Victor Hugo).

Realism ja naturalism (Honoré de Balzac, Fjodor Dostojevski, Lev Tolstoi). Realistlik draamakirjandus (Anton Tšehhov).

Eesti kirjanduse lätetel (kroonikad, vaimulik kirjandus, ilmalik kirjandus, juhuluule). Rahvusliku ilukirjanduse algus (Kristjan Jaak Peterson). Rahvusliku ärkamisaja kirjandus (Friedrich Robert Faehmann, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Lydia Koidula). Realistliku kirjanduse algus (Juhan Liiv, Eduard Vilde).

Arutlusteemad. Muistsete müütide ja rahvapärismuste kandumine kirjandusse: arhetüüpsed teemad ja motiivid, arhetüüpsed süžeed ja tegelased. Karakterite individuaalsus. Inimlikud voorused ja pahed, väärtused ja puudused.

Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid. Jumalasu (kristluse) roll ühiskonnas, religioossed tõed ja konfliktid.

Rahvuskirjandus kui rahvuskultuuri kestmise tagatis. Rahvuslikud väärtused: keel ja kultuur.

Looduse kujutamine kirjanduses. Loomuliku ja haritud inimese ideaal. Mõistuse ja tunnete tasakaal ja konflikt inimeses. Igavesed väärtused ja idealistlikud unistused. Humaansed ideaalid: vabadus ja armastus. Ühiskonnaolude kriitika.

Käsitletavat mõistet:

antiikkirjandus, arhetüüp, draama, dramaatika, eepika, eepos, klassitsism, kultuur, lüürika, müüt, naturalism, novell, realism, renessans, romaan, romantism, saaga, sonett, sümbolism, utoopia, valgustus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid;
- 2) määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega;
- 3) mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 4) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Erinevate ilukirjanduslike tekstide põhi- joonte tundmise, nende analüüsimise oskuse arendamine; teatmikke kasutades väliskirjanike nimede õige hääldamise kinnistamine
Enesemääratluspädevus	Tekstide üle arutlemisega õpilase minapildi kujunemise ja maailmapildi avardamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjandusteoste lugemise ja analüüsi kaudu maailmapildi kinnistamine ajaloo- sündmuste ja arengu mõistmiseks; suutlikkuse arendamine hinnata inim- suhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohalt
Suhtluspädevus	Loetud teoste üle arutlemisega huvi äratamine kirjaniku maa, selle kultuuri ja kirjanduse vastu
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Arvsõnade õige kirjutamise ja käänamise oskuse omandamine

Ettevõtlikkuspädevus	Tekstide ja igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide üle arutlemise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega ettevõtlikkuse ja vastutustunde kujundamine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Loomingu väärtustamine; kirjandusteoseid lugedes oma ilumeele kujundamine; kunstilise kujundi kui kunstiainete üldmõiste tunnetamine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Ühiskonnaelu inimsuhetes orienteerumine; suhtlemisel inimeste erinevuste aktsepteerimine; oma seisukohtade argumenteerimine; suhtlusolukorra arvestamine
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Ühiskonna probleemide teadvustamine; oma arvamuse kujundamine ja korrektne argumenteeritult väljendamine
Teabekeskond	Elektroonilisest ja paberil tekstist vajaliku teabe leidmine; teksti koostamise põhimõtete tundmine
Tehnoloogia ja innovatsioon	Erinevate kirjalike tööde vormistamiseks ja selleks algmaterjali leidmiseks aktiivselt arvuti kasutamine; keele- korrektori ja arvutitöötuse kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Kõlbelised hoiakute kujndamine kirjandusteostes kajastatud ajajärgu sotsiaalsete ja kultuuriliste üldnimlike väärtustega tutvumise alusel

III kursus „Kirjanduse põhiliigid ja žanrid“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste. Ilukirjanduse põhiliigid. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus. Žanri mõiste. Kirjandusvoolu ja -žanri ja -teose stiil.

Eepika. Romaan, novell, jutustus, miniatuur.

Kirjandusvoolud.

Romantiline romaan: Prosper Mérimée „Carmen“. Realistlik romaan: Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“. Maagilis-realistlik romaan: Gabriel Garcia Marquez „Sada aastat üksildust“. Modernistlik romaan: Franz Kafka „Protsess“. Postmodernistlik romaan: Mati Unt „Sügisball“.

Romaani alaliigid.

Kujunemisromaan: August Gailit „Ekke Moor“. Ajalooline romaan: Mats Traat „Tants aurukatla ümber“. Psühholoogiline romaan: Gert Helbemäe „Ohvrilaev“. Armastusromaan: Mats Traat „Inger“.

Novell: Giovanni Boccaccio, Jorge Luis Borges; Friedebert Tuglas.

Miniatuur: Friedebert Tuglas, Anton Hansen Tammsaare.

Elulooraamatud näitlejate, kunstnike, sportlaste jt kohta.

Lüürika ja lüroepika. Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poeem, sonett, valm. Vabavärss: Jaan Kross, Artur Alliksaar, Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo.

Sonett: Francesco Petrarca, William Shakespeare, Marie Under.

Modernistlik luule: Betti Alver, Doris Kareva.

Laululine luule: Viivi Luik, Hando Runnel, Juhan Viiding.

Dramaatika. Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia.

Tragöödia: William Shakespeare „Hamlet“.

Komöödia: Andrus Kivirähk „Voldemar“.

Draama: Henrik Ibsen „Nukumaja“.

Käsitletavad mõisted: ajalooline romaan, ballaad, draama, dramaatika, eepika, eepos, epigramm, haiku, jutustus, komöödia, kujunemisromaan, lüroepika, lüürika, maagilis-realistlik romaan, miniatuur, modernism, novell, ood, piltluule, poeem, postmodernism, psühholoogiline romaan, realism, romaan, romantism, sonett, sümbolism, tragikomöödia, tragöödia, vabavärss, valm.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) eristab õppematerjalidele toetudes kirjanduse põhiliike ja žanre, analüüsib teoseid liigi- ja žanritunnuste põhjal;

- 2) toob näiteid romaani alaliikide, autorite ning teoste kohta;
- 3) nimetab käsitletud teoste teemasid, probleeme ja ideid, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;
- 4) nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust;
- 5) kasutab tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid;
- 6) on läbi lugenud ja analüüsinud neli proosa- või draamateost.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise, eri allikatest teabe hankimise ja selle kriitilise kasutamise kujundamine
Enesemääratluspädevus	Tekstide üle arutlemisega õpilase minapildi kujundamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjandusteoste lugemise ja analüüsiga maailmapildi kujunemise mõjutamine; ajaloo-sündmuste ja arengu mõistmine; ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist
Suhtluspädevus	Loetud teoste üle arutlemisega huvi äratamine õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse vastu
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Matemaatiliste tekstide lugemine, analüüsimine ja arvustamine
Ettevõtlikkuspädevus	Tekstide ja igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide üle arutlemise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega ettevõtlikkuse ja vastutustunde kujundamine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Rühmatöö - kõlbeliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute ning tõekspidamiste kujundamine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskuse omandamine; korrektse suulise ja kirjaliku väljendusoskuse omandamine; arutlus- ja suhtlusoskuse omandamine; oma arvamuse kujundamine ja väljendamine; koostöö tegemine ning probleemide lahendamine; loomevõimete arendamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Arengusuundumuste toetamine teemakohaste tekstidega; tekstide valimine ja analüüs, neis tõstatatud probleemide üle arutlemine suulises ja kirjalikus kõnes
Tehnoloogia ja innovatsioon	Paaristöö - alternatiivsete lahenduste kasutamisele suunamine
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomeks
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Ilukirjanduslike ning kultuuriteemaliste teabetekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ning nende põhjal kirjutamine

IV kursus „20.sajandi kirjandus“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Temaatika.

20. sajandi maailmakirjanduse voolud ja suunad. Modernistlik luule. Aleksandr Blok, Vladimir Majakovski, Thomas Stearns Eliot, Federico García Lorca, Anna Ahmatova.

20. sajandi eesti luule. "Noor-Eesti", "Siuru", "Tarapita", Arbujad. Gustav Suits, Ernst Enno, Villem Ridala, Marie Under, Henrik Visnapuu, Betti Alver, Heiti Talvik, Kalju Lepik, Ilmar Laaban, Andres Ehin, Ain Kaalep, Artur Alliksaar, Juhan Viiding, Paul-Eerik Rummo, Jaan Kaplinski, Hando Runnel, Viivi Luik, Doris Kareva, Indrek Hirv.

Modernistlik proosa. James Joyce, Franz Kafka, Marcel Proust, Knut Hamsun, Herman Hesse, Virginia Woolf, William Faulkner, Mihhail Bulgakov, Vladimir Nabokov, Kurt Vonnegut, Jerome David Salinger, Mika Waltari, Ernest Hemingway, Erich Maria Remarque, F. Scott Fitzgerald, Jean-Paul Sartre, Albert Camus.

Maagiline realism, postmodernism. Jorge Luis Borges, Gabriel García Márquez, Milan Kundera, Umberto Eco, Günter Grass.

20. sajandi eesti proosa. Friedebert Tuglas, Jaan Oks, Peet Vallaku, August Gailit, Anton Hansen Tammsaare, Gert Helbemäe, Ain Kalmus, Bernard Kangro, Albert Kivikas, August Mälk, Karl Ristikivi, Ilmar Talve, Valev Uibopuu, Arved Viirlaid, Helga Nõu, Mats Traat, Jaan Kross, Mati Unt, Arvo Valton, Mihkel Mutt.

20. sajandi eesti draama. Eduard Vilde, August Kitzberg, Oskar Luts, Anton Hansen Tammsaare, Juhan Smuul, Enn Vetemaa, Jaan Kruusvall, Madis Kõiv.

Arutlusteemad

Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Murrangulised pöörded ühiskonnas, nende kajastused kirjanduses. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse kui kunsti iseväärtuse rõhutamine. Teksti ja tegelikkuse suhte muutumine. Elutõde ja kunstitõde. Kirjanduslikud sisu- ja vormiekspereimendid, vastuhakk traditsioonidele. Kirjandus kui mõtte ja vormi avangard. Huvi müstilise, ilusa ja erakordse vastu. Kirjanduse aines: elamused, kogemused, aindused, unenäod. Muistsete müütide ja rahvapärimeste kandumine kirjandusse. Nüüdisaegsed müüdid. Folkloorne pärand autoriloomingus. Filosoofia ja kirjanduse läbipõimutus. Vaba ja reeglistatud kirjandus. Kirjandus ja tsensuur. Loomisprotsessi ja inimese sisemaailma kujutamine. Kirjandus olemise kehtestajana, maailma muutja ja rikastajana. Kirjandus ja ühiskondlik-poliitilised vastuolud. Inimpsüühika kujutamine, eksistentsi piiratud. Erandlikud ja tavapärased olukorrad; koomika, traagika, dramatism ja tragikoomika. Inimese suhe loodusega. Naine mehekeskses ühiskonnas. Kirjandus ja vähemused. Mineviku ja kaasaja probleemide põimimine. Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. Rahvuslik identiteet ja globaliseeruv maailm. Keele ja stiili ilu. Kirjandus kui mäng. Kirjandus kui provokatsioon. Kirjaniku positsioon ja vastutus ühiskonnas. Kirjaniku ja lugeja vahekorra muutumine. Teksti ja lugeja vahekorra muutumine. Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ja hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ja võrdlusi.

Mõisted: absurddraama, absurditeater, akmeism, avangardism, eksistentsialism, ekspressionism, futurism, grotesk, imažism, impressionism, kadunud põlvkond, kassetipõlvkond, maagiline realism, modernism, pagulaskirjandus, postmodernism, sümbolism, sürrealism, uusromantism.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust, tähtsamaid voole ja žanre, autoreid ja nende teoseid;
- 2) nimetab 20. sajandi eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid;
- 3) seostab 20. sajandi eesti kirjandust Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega;
- 4) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli 20. sajandi proosa-, luule- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Erinevate ilukirjanduslike tekstide põhi- joonte tundmine, analüüsimine (kasutades teatmikke); väliskirjanike nimede õige hääldamise kinnistamine
Enesemääratluspädevus	Loovülesandega õpilase isikupära ja andelaadi esiletoomine ning maailmapildi avardamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjandusteoste lugemise ja analüüsi kaudu maailmapildi kinnistamine ajaloo- sündmuste ja arengu mõistmiseks; suutlikkuse arendamine hinnata inim- suhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohalt
Suhtluspädevus	Loetud teoste üle arutlemisega huvi äratamine õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse vastu

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Teadusliku teabe ilukirjandus- ja aimateabest eristamaõppimine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Loomingu väärtustamine, kirjandusteoseid lugedes oma ilumeele kujundamine; kunstilise kujundi üldmõiste tunnetamine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Ühiskonnaelu inimsuhetes orienteerumine; inimeste erinevuste aktsepteerimine suhtlusel; oma seisukohtade argumenteerimine; suhtlusolukorra arvestamine
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Ühiskonna probleemide teadvustamine; oma arvamuse kujundamine ja korrektne argumenteeritult väljendamine
Kultuuriline identiteet	Arutus - lugupidava suhtumise kujundamine kirjanikku kui loojasse ja kirjandusse kui loomingusse; teiste rahvaste kultuuri ja kirjanduse austamine
Teabekeskkond	Elektroonilisest ja paberil tekstist vajaliku teabe leidmine; referaadi ja arvamusteksti koostamise põhimõtete tundmine
Tehnoloogia ja innovatsioon	Erinevate kirjalike tööde vormistamiseks ja selleks algmaterjali leidmiseks aktiivselt arvuti kasutamine; keelekorrektori ja arvutitöötuse kasutamine
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Kõlbeliste hoiakute kujundamine kirjandusteostes kajastatud ajajärgu sotsiaalsete ja kultuuriliste üldinimlike väärtustega tutvumise alusel

V kursus „Uuem kirjandus“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 28

iseseisva töö tunde 7

Kursuse sisu

Eesti nüüdisluule. Luule sisulised, vormilised ja keelelised muutused. Priidu Beier, Merca, Liisi Ojamaa, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky, Kauksi Ülle, Jan Rahman, Karl Martin Sinijärv, Kivisildnik, Contra, Hasso Krull, Kalju Kruusa, Aare Pilv, Ott Arder, Peep Ilmet, Leelo Tungal, Jaan Tätte, Aapo Ilves, Toomas Liiv, Kalev Keskküla, Asko Künnap, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Igor Kotjuh, François Serpent (fs), Triin Soomets, Elo Viiding, Tõnu Õnnepalu.

Luulenäiteid uuemast maailmakirjandusest. Guntars Godiņš, Harvey Lee Hix, Juris Kronbergs, Lassi Nummi, Wisława Szymborska.

Eesti nüüdisproosa. 1990. aastate alguse muutused ühiskonnas ja kirjandusel. Kirjanduse roll tänapäeva ühiskonnas. Viivi Luik, Mati Unt, Peeter Sauter, Jaan Undusk, Tõnu Õnnepalu, Ene Mihkelson, Nikolai Baturin, Andrus Kivirähk, Mihkel Mutt, Kaur Kender, Jüri Ehlvest, Mehis Heinsaar, Ervin Õnapuu, Jan Kaus, Eeva Park, Tarmo Teder, Tiit Aleksejev, Indrek Hargla, Rein Raud, Mari Saat, Matt Barker, Armin Kõomägi, Urmas Vadi, Jaan Kaplinski, Tõnu Õnnepalu.

Proosat uuemast maailmakirjandusest. Michael Cunningham, Jostein Gaarder, Nick Hornby, Peter Høeg, Nora Ikstena, Jean-Marie Gustave Le Clézio, Daniel Kehlmann, Hanif Kureishi, Doris Lessing, Cormack McCarthy, Ian McEwan, Toni Morrison, Haruki Murakami, Sofi Oksanen, Orhan Pamuk, Viktor Pelevin, Arundhati Roy, Jeanette Winterson.

Eesti nüüdisdraama. Uued teemad ja vaatepunktid näitekirjanduses. Madis Kõiv, Mart Kivastik, Andrus Kivirähk, Jaan Tätte, Loone Ots, Jaan Undusk, Urmas Lennuk, Urmas Vadi.

Uuem draama maailmakirjanduses. Harold Pinter, Tom Stoppard.

Arutlusteemasid. Kirjanduse mitmekesisustumine ja uuenemine. Ideoloogiad, moraal ja esteetika ümberhinnangute keerises. Uuem kirjandus ning klassikaline ilumõiste. Kirjandus ja ühiskonna valupunktid. Nüüdiskirjandus ning ajalugu. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse rahvuslikkus ja rahvusülesus. Kirjanduse uued väljendusvahendid. Kirjandus kui ühiskondlik või keeleline provokatsioon. Kirjandus ja postmodernism. Kirjandus ja elektrooniline meedia. Kirjandus ja meelelahutus. Kirjandus kui otsing ja mäng. Reaalsuse ning fantastika põimumine, astumine tundmatusse maailma. Inimese ja maailma suhte kajastusi. Kirjandus kui piiride avardamine. Kirjandus teise kogemuse vahendajana. Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ning hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ning võrdlusi. Eesti kirjandus maailmas.

Mõisted: absurdikirjandus, arvustus, etnofuturism, grotesk, hittkirjandus, intertekstuaalsus, iroonia, kultuskirjandus, küberkirjandus, memuaarid, paroodia, postmodernism, punkluule, vabavärss, veebikirjandus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) nimetab tähtsamaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi;
- 2) oskab analüüsida uuemat kirjandust, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga;
- 3) seostab loetut tänapäeva eluolu ja nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega;
- 4) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli luule-, proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Õpipädevus	Eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise, eri allikatest teabe hankimise ja selle kriitilise kasutamise kujundamine
Enesemääratluspädevus	Tekstide üle arutlemisega õpilase minapildi kujunemise toetamine
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Kirjandusteoste lugemise ja analüüsiga maailmapildi kujunemise mõjutamine; ajaloosündmuste ja arengu mõistmine; ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumine
Suhtluspädevus	Loetud teoste üle arutlemisega huvi äratamine õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse vastu
Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus	Loodusalaste tekstide lugemisega looduse mõistmisele kaasaaitamine; loodusluule lugemine, esitamine, analüüsimine ja arvustamine; looduse kui esteetiliste elamuste allika mõistmine

Ettevõtlikkuspädevus	Tekstide ja igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide üle arutlemise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega ettevõtlikkuse ja vastutustunde kujundamine
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Klassikirjand - kõlbeliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute ning tõekspidamiste kujundamine

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskuse omandamine; korrektse suulise ja kirjaliku väljendusoskuse omandamine; arutlus- ja suhtlusoskuse omandamine; oma arvamuse kujundamine ja väljendamine; koostöö tegemine ning probleemide lahendamine; loomevõimete arendamine
Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus	Arengusuundumuste toetamine teemakohaste tekstidega; tekstide valimine ja analüüs, neis tõstatatud probleemide üle arutlemine suulises ja kirjalikus kõnes
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomeks
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Ilukirjanduslike ning kultuuriteemaliste teabetekstide lugemine ja analüüsimine, nende üle arutlemine ning nende põhjal kirjutamine

Valikkursus „Kõne ja väitlus“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Kõne kui suhtlusolukord. Kommunikatsioonimudel. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlus. Suhtlustõkked. Kõne veenvuse tegurid. Kehakeel. Argumenteerimine ja emotsionaalsus.

Kõne koostamine ja esitamine. Kõne kui suulise monoloogi ja dialoogi liigid (ettekanne, sõnavõtt, koosolek, läbirääkimised, väitlus, repliik vm). Kõne eesmärgid. Kõne osad. Suulise kõnesündmuse ettevalmistamise etapid. Näitlikustamine. Esinemishirm. Esinemisstiil ja -kultuur.

Kõne kuulamine ja kõnele reageerimine. Repliik ja küsimuste esitamine. Erinevad kuulajatüübid. Kuulamistakistused.

Väitlemine. Väitluse olemus. Jaatav ja eitav kaasus. Kaasuse ülesehitus: teema, definitsioon, kriteerium, argumentatsiooni struktuur, tõestusmaterjal. Ümberlükkamine, taastugevdamine. Ristküsitlus. Kohtunikutöö ja tagasiside andmine.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- 1) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike, avalikule esinemisele esitatavaid nõudmisi;
- 2) argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;
- 3) moodustab ja esitab teemakohaseid küsimusi;
- 4) koostab ning esitab eri liiki kõnesid (olmekõne, akadeemiline ja kohtukõne);
- 5) teeb ettekande näitvahenditega;
- 6) jälgib tolerantselt ja kriitiliselt diskussiooni ning annab tagasisidet.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Üldkehtivate moraalinormide ja avalikus ruumis kehtivate kirjutatud ja kirjatamata reeglite analüüs.
Enesemääratluspädevus	Enese esitlemine, tutvustamine. Oma oskuste ja teadmiste adekvaatne hindamine.

Ettevõtlikkuspädevus	Grupitöö organiseerimine
Digipädevus	Teabe otsimine erinevatest infokanalitest selle hindamine ja kasutamine.
Suhtluspädevus	Oma seisukohtade esitamine, põhjendamine ja teiste arvamusega arvestamine.
Õpipädevus	Ajaplaneerimise õppimine. Tekstide lugemine ja nende mõistmine, arutelu. Argumenteerimine.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiliste vahendite kasutamine tekstide ja esitluste loomisel, korrigeerimisel ja esitlemisel. Statistika ja analüüsi rakendamine.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Ühiskonnas olulistel teemadel arutlemine, arvamuse kujundamine, grupitööd.

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Enesetutvustus, avalik esinemine.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Erinevate vahendite kasutamine (video, esitlus, foto) ettekannetes, salvestused
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Väitlusturniiril osalemine
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine nii õppetöös kui ka tekstiloomes.
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Analüüs avalikus ruumis (sh internet) käitumisest

Valikkursus „Draama ja teater“

Aine maht: 35 tundi,

neist:

auditoorseid tunde 21

iseseisva töö tunde 14

Kursuse sisu

Draama olemus

Näidend. Draama mõiste. Tegelaskõne: dialoog ja monoloog, repliik ja remark. Tegelase analüüs: muutumatu ja muutuv tegelane, avatud ja suletud tegelane. Näitleja rolliloomine. Draama keskendatus inimestevahelisele suhtlemisele ning elu teatraalsusele. Draamateose aeg ja ruum. Konflikt, intriig ja probleem. Draamateose kompositsioon. Vaatus, stseen.

Dramaatika žanrid

Dramaatika põhižanrid: tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Ajaloolised žanrid: liturgiline draama, müsteerium, moralitee, miraakel. *Commedia dell' arte* ja tänapäeva improvisatsiooniline teater. *Performance* ja *happening*. Farss, jant ja sketš. Koomika liigid: situatsiooni-, karakteri- ja sõnakoomika. Kuuldemäng ja lugemisdraama. Sõnadeta lavastus. Tantsulavastus. Muusikalavastus.

Mõisted

Commedia dell' arte, dialoog, draama, dramatiseering, etendus, farss, *happening*, intriig, jant, karakter, karakterikoomika, komöödia, konflikt, kuuldemäng, lavastus, liturgiline draama, lugemisdraama, miraakel, monoloog, moralitee, müsteerium, *performance*, projektiteater, remark, repertuaariteater, repliik, situatsioonikoomika, sketš, stseen, stsenaarium, sõnakoomika, tragikomöödia, tragöödia, vaatus.

Teatri tähendus ja funktsioonid

Lavastajatöö. Teater kui kollektiivne kunst: lavastaja, näitleja, muusikakujundaja, kunstniku, valguskunstniku ja kostüümikunstniku roll lavastuse valmimisel. Kirjanduse ja teatri suhted: dramatiseering, stsenaarium, libreto, lavastus, etendus. Lavastuse stiil ja atmosfäär. Etenduse vastuvõtt ja teatrikriitika. Teatriarvustus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) eristab peamisi draamažanre, nimetab nende tunnuseid ja olulisemaid draamateoseid;
- 2) on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi;
- 3) tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid;
- 4) leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;
- 5) määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate mängu;
- 6) arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;
- 7) kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke;

- 8) on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või vaadanud nende salvestusi;
- 9) seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.

Üldpädevuste kujundamine

Üldpädevused	Tegevused
Kultuuri- ja väärtuspädevus	Grupiarutelu "Mis on teater?" "Miks on teatrit vaja?"
Enesemääratluspädevus	Oma oskuste ja teadmiste adekvaatne hindamine.
Digipädevus	Teabe otsimine erinevatest infokanalitest selle hindamine ja kasutamine.
Suhtluspädevus	Oma seisukohtade esitamine, põhjendamine ja teiste arvamusega arvestamine.
Õpipädevus	Tekstide lugemine ja nende mõistmine, arutelu. Argumenteerimine. Etenduste vaatamine ja nende analüüs.
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	Tehnoloogiliste vahendite kasutamine tekstide ja esitluste loomisel, korrigeerimisel ja esitlemisel.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	Ühiskonnas olulistel teemadel arutlemine, arvamuse kujundamine, grupitööd.

Läbivate teemade käsitlemine

Läbiv teema	Tegevused
Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	Teatri kui institutsiooniga tutvumine.
Tehnoloogia ja innovatsioon	Arutelu erinevate meediumite kasutamisest kultuuris.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Teatri külastamine.
Teabekeskond	Eri allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ning kasutamine nii õppetöös kui ka tekstiloomes. Reklaami hindamine turunduse eesmärgil.
Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet	Arutelu "Teater kui ühiskonna peegelpilt"